

je bil le ta, da to, kar so starci pripisovali Perunu, Belinu, Živi, Veslesu itd., so prenesli njihovi otroci na Kristusa, na Marijo, svetnike in na hudiča. Ljudje so vidili povsod Kristusove solzice, Marijine lasce, Marijini plašček in čevljuje, sv. Janeza rožo, hudičev griz itd. Nehoté so tudi duhovni pripomogli, da je narod zadržal vero na čeznaravne lastnosti rastlin s tem, da so izganjali vraga iz njih. *)

Mnogo cerkví se je zidalo na mestih, kjer so prededi naši častili svoje bogove, zato da bi lože privadili se nove vere. Dolgo časa se je obdržala šega, svete drevesa ovijati z venci in razsvitljevati jih s svečicami. Smrekulja svetega večera, na katero Jezusek našim meščanskim otrokom obeša darove, ni nič družega, kakor iz ajdovskih časov pridržana pokristjanjena in iz severnih krajev k nam zanesena šega.

Med raznimi čarovnimi zelišči jih je mnogo, ki so popolnoma brez vsake moči, ki so pa vendar le neizrečeno slovela, in časih še bolj, kakor res zdravilne rastline.

Preden začnemo naštevati različnih čarovnih zelišč, hočemo govoriti o povestnici dveh najimenitnejih čarovnih zelišč bolj na drobno, da bo mogoče druga bolj na kratko pregledati.

(Dalje prihodnjic).

Mythologične starice.

(Zapisal Dav. Trstenjak.)

5. O orehu.

Narodne povesti Slovencev oreha večkrat omenjajo. Kdor se pod orehom rodi, ta je zmiraj srečen; vendar pod orehom spati ni varno, ker oreh napravlja glavobol. Pred ženina in nevesto položi starašina pozlačene orehe, da bi bil srečen nju zakon. Če kdo hoče, da mu oreh prav obrodi, naj noseča žena prvi orehov sad pobere. Če so orehi zelo polni, pravijo, da je tisto leto dosti pankertov. Stari paganski Sloveni so tudi orehovo drevo častili, in v Stetinu je stal božanstvu posvečen oreh, pod katerim je voda izvirala in kateremu je bil poseben sveščenic varuh, ki se je samo z orehi preživiljal (Vita

*) Ideo per eum, qui dat herbas servituti, sicut has herbas N. et N. benedico † sanctifico † ad fugandos Daemones ad destruendum omne maleficium et ad annihilandum incantamentum ligamen etc.

s. Ottonis in Ludewig S. Ep. L. III. cap. 15. pag. 512.) — Tudi Valvasor omenja čudotvornega oreha na Kranjskem, katerega je ljudstvo v veliki časti imelo. Pri Rimljanih je bil oreh symbol veselja in zakona (Plin. Hist. nat. XV. 24) in nevesta je orehe med otroke metala gredé v sveto vežo h poroci, (primeri prislovico: meces projicere).

6. O reci utvi.

Reca, ôtva, utva je posebno vodni ptič; zato ime reca, utva = ante, ente, anat sansk. at—ant, ire, fluere; zato imena ruskih rek: Ut, jezera: Utovo, Utin itd. (primeri grško *υγροα* po Pottu, die Schwimmerin, Wasserbewohnerin). Ona je tedaj symbol vode; odtod povesti o zlatih utvah (recab), ktere po rajskem jezeru plavajo. O rajskem jezeru pravijo Slovenci, da je nekje daleč daleč na najvišji gori. Valovi jezera so svetli, kakor srebro, in po jezeru [se vozijo morske deklice (= Rusalke, Vile, bele žene, vodne žene). Na dnu rajskega jezera neki leži zlati ključ do nebeških vrat, do katerega le zlata utva more. Svoje dni je kmetič vlovil zlato utvo, prišedši do rajskega jezera skoz visoko goro, kamor so ga palečnjaki peljali. Hotel jo je ubiti, ali ona je spregovorila in rekla: Nič mi ne stori; prinesla ti bom iz dna jezera zlati ključ do nebeških vrat. Kakor obljubila, tako storila. Kmetič gre nazaj proti gori, ali vrata, skoz katere je menil nazaj, bile so zaprte. Moral je torej čez visoko goro plaziti. Ko je bil na voku (Bergspitz) gore, vzel je zlati ključ iz torbe in mislil je, da bi utegnul do nebes seči in vrata nebeške odpreti; ali na enkrat, ko ga proti nebu vzdigne, jelo je bliskati in grmeti; silen vihar ga unese in naenkrat je bil na trati pred svojim domom. Nič ni se mu zgodilo; zlata utva ga je na hrbtu zanesla skoz grom in blisk in hitro odletela, ko ga je bila na trato postavila.

Enake povesti imajo tudi Nemci o jezeru, ktero leži na „Glasbergu“ od: glizan, novomešk gleissen=scheinen; torej svetla gora; ni pa od Glas (steklo), kakor nekteri nemški jezikoslovci mislijo. Nemški „Glasberg“ je zlata gora slovenskih povesti. Ako je ključ po učenem Kuhnu symbol bliska, tako je zlata reca, utva podoba bele žene, Vile, boginje nebeške vlage, rodovitnega deževja; (primeri nemške Schwanenjungfrauen, ktere tudi niso drugega, kakor bele žene, nebeške vodne žene, dežo- in vlagonosne megle).

Sedaj zapopadamo, zakaj utvo, reco nahajamo med pridevki Radegostovimi; ona je symbol mokrote, vlage, in mokrota, združena s solnčno toploto, stvarja rodovitnost. Pri Serbij je utva: „nekakva tica vodena; kažu, da je po trebuhu žuta kao zlato, i zato se svagda pjeva“: utva zlatokrila. Vuk (rječ s.) je v Besarabiji vidil divje rece, kterim so bile krila kot pozlačene, in misli, da so le-te utve narodnih pesem, kterih sedaj ni več v Serbiji najti.

Staroslovenski bi se utva glasila xtva ali z drugo pritiklino Antia. Ime Antia=Utia po gostem najdem na slovenskorimskih kamnih. Tudi pri Srbih je bilo ime Utva, Utvija „Frauennamen“ omiljeno. Ante-Uta se vjemajo s staroindiškimi mythičnimi pticami Ati, močna oblika Anti.

Kos kritike.

Considerate omnia, et quae bonum tenete.

Kritike nam je treba, ali pravične ne sebične, kritike, ki ima krepko, nepremakljivo podlago. To velja še posebno o kritiki, ki graja slovnike, ki kvarijo dela pisateljev naših. Ni dosti, da je pretresovavec zveden slovnika, varovati se mora enostranosti in starega kopita. Kakor učenosti vedno napredujejo, tako se tudi jezik vedno lepša, žlahni in pili; zastarane pravila in izrazi se umikajo novim. Pa kaj bom delal obširen vvod, mar naj precej povem, kam merim. Sostavek „nekaj o stanju in potrebah našega slovstva“ (Gl. 1863. l. 1. str. 24) me je primoral, da sem napisal nekoliko vrstic, ki naj bi na kratko povedale, kaj se mi dozdeva v omenjenem spisu krivega. Pisatelju so naj bolj pri srcu germanizmi in tajiti se ne dá, da bi ne bilo težko, dodati jih še katero kôpo*). Pa preglejmo nekaj natančniše, kaj graja in denimo njegovo mnenje na rešeto. „Ne spomenjaj sebe ga“ si g. pis. ne more razjasniti. Tudi meni se taka godi, sodim pa, da se je vrinila ali tiskarska pomota, ali je pa pisatelj napek zapisal, ker v tej obliki stavek ne pomenja nič.

„Vagati svoje življenje“ se zdi g. presojevalcu napačno, vendar povedal ni, kaj bi mu bi'lo po vseči in s kom bi se dala zmota popraviti. Da ima beseda vagati samo pomen **) „abwägen“ ni dokazano in omenim tu samo domače, povsod znane prislovice: Kdor ne vaga, je brez blaga, kjer vagati gotovo ni = abwägen, ampak wagen. S tem pa ne zagovarjam besede vagati, ki je očitno ptujka, ampak le omenim, da moramo resno preudarjati, preden delamo v tacih stvaréh sklepe, ki nevedne zapeljujejo ter jim laž za resnico podajajo.

*) Kôpa pri nas na gorenskem Kranjskem pomenja štiri kake reči: kopa orehov, jabelk = štirje orehi, štiri jabelka.

**) Pomen je Begriff. Zaumen ne velja, še manj zaumek. Čul sem letos na lastno uho kmeta iz loških hribov: Ne vem, kakošne pomene ima ta
Pis,